गुरुर्येषां तेऽन्योन्यं सतीर्थ्याः। समाने तीर्थे गुरौ वसन्ति सतीर्थ्याः। ढञेकादिति यः। ज्योतिर्जनपदेत्यादिना सः। तीर्थमृषियुष्टजले गुरौ इति वक्ष्यते। इति भरतः॥ अपि च।
"स्यात् सतीर्थः सतीर्थ्योऽपि तथैकगुरुरित्यपि।"
इति शब्दरत्नावली॥

सतीलः, पुं, वंशः। इति हारावली॥ वायुः। इत्यमरटीकायां रायमुकुटः॥("तीलेन तीलवत् कृष्णवर्णचिह्नेन सह वर्त्तते इति। निपातनादिकारस्य दीर्घः।"इति भरतः॥)कलायः। यथा,
"कलायस्त्रिपुटः प्रोक्तः सतीलो वर्त्तुलो मतः।"
इति भरतधृतव्याडिः॥

सतीलकः, पुं, (सतील एव। स्वार्थे कन्।) कलायः। यथा,—
"कलायस्तु सतीलकः हरेणुखण्डिकौ चास्त्रिन्"
इत्यमरः॥
"चत्वारि कलाये। मटर इति ख्याते। कलायशब्दो विशेषे सामान्ये च अतएव माषकलाय इत्यादिप्रयोगः। कद्यते भुज्यते कलायः। कड भक्षणे नाम्नीति आयः मनीषादित्वात् डस्य लः। तिलेन तिलवत् कृष्णवर्णचिह्नेन सह वर्त्तते सतीलः निपातनादिकारस्य दीर्घः स्वार्थे के सतीलकः दन्त्यादिः। क्रियते भक्षणार्थं हरति मनो वा हरेणुः नाम्नीति एणुः। खण्ड्यते विदार्य्यते खण्डिकः पूर्व्वेण इकः।
"कलायस्त्रिपुटः प्रोक्तः सतीलो वर्त्तुलो मतः।
हरेणुः कण्टका क्षेया————
इति तु व्याडिः।" इति भरतः॥

सतीला, स्त्री, कलायविशेषः। तेओड़ा इति भाषा। यथा। सतीला निष्ठिका तिष्ठीति शब्दचन्द्रिका॥

सतुषं, क्ली, (तुषेण सह वर्त्तमानम्।) तुषयुक्तशस्यम्। धान्यम्। यथा,—
"शस्यं चेद्वगतं प्राहुः सतुषं धान्यमुच्यते।
आमं वितुषमित्युक्तं खिन्नमन्नमुदाहृतम्॥"
इति श्राद्धतत्त्वम्॥

सतृट्, [ष्] त्रि, (तृषा सह वर्त्तमानः।) तृष्णायुक्तः। तत्पर्य्यायः। तृषितः२ तषितः३। इति त्रिकाण्डशेषः॥

सतेरः, पुं, तुषः। इति संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः।

सत्, क्ली, (अस्तीति। अस+शतृ) ब्रह्म। यथा। भगवद्गीतायाम्।
"ओम् तत्सदिति निर्द्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः
ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा॥"
ओम् तत् सदिति त्रिविधो ब्रह्मणो जगदीश्वरस्य निर्द्देशोऽभिधानं ब्रह्मविद्भिश्चिन्तितम्। तत्र तावदोमितिब्रह्मेत्यादि श्रुतिप्रसिद्धेरोमिति ब्रह्मणो नाम। पातञ्जलिरप्याह अस्यैव वाचकः प्रणवः। अस्य ब्रह्मणः। ओम्कारो भगवान् विष्णुरित्यादि तु वाच्यवाचकयोरभेदेन। तथा च। जगत्कारणत्वेन प्रसिद्धत्वादविदुषां परोक्षत्वाच्च तच्छब्दोऽपि ब्रह्मणो नाम। एवं परमार्थसत्त्वसाधुत्वप्रशस्तत्वादिभिः सच्छब्दोऽपि अतस्तेन त्रिविधनिर्द्देशेन। यद्वा यस्यायं त्रिविधो निर्द्देशस्तेन परमात्मना ब्राह्मणादयो निर्म्मिताः॥ वैदिके कर्म्मणि तेषां प्रथमतो निर्द्देशो यथा,—
"तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः।
प्रवर्त्तन्ते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम्॥"
यस्मादेवं ब्रह्मणो निर्द्देशस्तस्मादोमित्युदाहृत्य उच्चार्य्य कृता वेदवादिनां यज्ञाद्याः शास्त्रोक्ताः क्रियाः सततमङ्गवैकल्येऽपि प्रवर्त्तन्ते प्रकर्षेण वर्त्तन्ते सगुणा भवन्तीति भगवान् शङ्कराचार्य्यचरणाः॥
"तदित्यनभिसन्धाय यज्ञदानतपःक्रियाः।
दानक्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकाङ्क्षिभिः॥"
तदिति ब्रह्मणोऽभिधानमुदाहृत्य इत्यनुषङ्गः। अनभिसन्धाय कर्म्मणः फलमिति शेषः। तस्मात् फलाभिसन्धानं विना मुमुक्षुणा कर्म्म कर्त्तव्यमित्यपि बोध्यम्।
"सद्भावे साधुभावे च सदित्येतत् प्रयुज्यते।
प्रशस्ते कर्म्मणि तथा सच्छब्दः पार्थ युज्यते॥"
यतो विद्यमानजन्मनि उत्कृष्टचरिते च सदित्येतत् प्रयुज्यते। अतो यज्ञादौ कर्म्मणि प्रथमतः सच्छब्दः प्रयुज्यते। इत्येकादशगीतत्त्वम्॥*॥

सत्, त्रि, (अस्तीति। अस+शतृ।) सत्यम्। साधुः। (यथा, सुग्धबोधे।
"रामंनमति सानन्दं धर्म्मानभिनिविश्य स सन्।")
विद्यमानम्। (यथा, हितोपदेशे।
"दुर्ज्जनः परिहर्त्तव्यो विद्ययालङ्कृतोऽपि सन्।
मणिना भूषितः सर्पः किमसौ न भयङ्करः॥")
प्रशस्तम्। अभ्यर्हितम्। इत्यमरः॥ धीरः। इति मेदिनी॥

सत्कदम्बः, पुं, (सन् कदम्बः।) केलिकदम्बः। यथा,—
"केलिवृक्षः सत्कदम्बो व्रजभूः शिशुपालकः।"
इति शब्दचन्द्रिका॥

सत्कर्त्ता, [र्त्तृ] पुं, (सतां कर्त्ता।) विष्णुः। यथा। सत्कर्त्ता सत्कृतः साधुरिति तस्य सहस्रनामस्तोत्रम्॥

सत्कर्म्म, [न्] क्ली, (सत् प्रशस्तं कर्म्म। वेदविहितक्रिया। यथा। विष्णुपुराणे।
"सत्कर्म्मयोग्यो न जनो नैवापः शौचकारणम्
यस्मिन्नुदिते तस्मै नमो देवाय भास्वते॥"
इति प्रायश्चित्ततत्त्वम्॥

सत्काञ्चनारः, पुं, (सन् काञ्चनारः।) रक्तकाञ्चनः। यथा,—
"कोविदारो चमरिकः कुद्दालो युगपत्रकः।
सत्काञ्चनारः कामालुर्हयवाहनशङ्करः॥"
इति शब्दचन्द्रिका॥

सत्काण्डः, पुं, चिह्नः। इति शब्दचन्द्रिका॥

सत्कारः, पुं, (सत्करणमिति। सत्+कृ+घञ्।) पूजा। यथा। एवम्भूताः सभासदः सभायां यथा सीदन्ति उपविशन्ति तथा दानमानसत्कारै राज्ञा कर्त्तव्या। इति व्यवहारतत्त्वम्॥ (यथा, कुमारे। ६। ५२।
"विधिप्रयुक्तसत्कारैः स्वयं मार्गस्य दर्शकः।
स तैराक्रमयामास शुद्धान्तं शुद्धकर्म्मभिः॥"
उत्सवविशेषः। यथा, मनुः। २। ५९।
"तस्मादेताः सदा पूज्या भूषणाच्छादनाशनैः।
भूतिकामैर्नरैर्नित्यं सत्कारेषूत्सवेषु च॥"
"सत्कारेषु कौमुद्यादिषु उत्सवेषु उपनयनादिषु।" इति तट्टीकायां कुल्लूकः॥*॥)
शवदाहादिक्रिया। इति लोकप्रसिद्धिः॥

सत्कुलीनः, पुं, (सत्कुले जातः। सत्कुल+खः। सन् प्रशस्तः कुलीन इति वा।) सत्कुलोद्भवः। यथा,—
"सत्कुलीनाय शान्ताय ऋजवे दम्भवर्ज्जिते।
दद्यात् स्तोत्रमिदं पुण्यं सर्व्वकामफलप्रदम्॥"
इति विश्वसारतन्त्रे वटुकभैरवस्तोत्रम्॥

सत्कृतः, त्रि, (सत्+कृ+क्तः।) पूजितः। कृतसत्कारः। यथा,—
"तस्थौ कञ्चित् स कालञ्च मुनिना तेन सत्कृतः।"
इति देवीमाहात्म्यम्॥
(महादेवे, पुं। इति महाभारतम्। १३। १७। ११३॥)

सत्कृतिः, स्त्री, (सत्+कृ+क्तिन्।) सत्कारः। सत्क्रियाशब्दार्थदर्शनात्॥ (यथा, भागवते। २०। १५। ४३।
"तत्सत्कृतिं समधिगम्य विवेश गोष्ठं
सव्रीडहासविनयं यदपाङ्गमोक्षम्॥"
पुं, विष्णुः। इति महाभारतम्।१३।१४९।८८॥)

सत्क्रिया, स्त्री, (सती क्रिया।) शवदाहादिक्रिया। तत्पर्य्यायः। संस्क्रिया२। इति त्रिकाण्डशेषः॥ संस्कारः ३। इति शब्दरत्नावली॥ यथा, महाभारते। १। ४४। ५।
"ततो नृपे तच्चकतेजसा हते
प्रयुज्य सर्व्वाः परलोकसत्क्रियाः।
शुचिर्द्विजो राजपुरोहितस्तदा
तथैव ते तस्य नृपस्य मन्त्रिणः॥"
परिष्कारः। यथा, रघुः। ११। ३।
"यावदादिशति पार्थिवस्तयो-
र्निर्गमाय पुरमार्गसत्क्रियाम्।
तावदाशु विदधे मरुत्सखैः
सा सपुष्पजलवर्षिभिर्घनैः॥")
सम्मानम्। यथा, मनुः।
"घटेऽपवर्ज्जिते ज्ञातिमध्यस्थो यवसं गवाम्।
प्रदद्यात् प्रथमं गोभिः सत्कृतस्य हि सत्क्रिया॥"
इति प्रायश्चित्ततत्त्वम्॥

सत्तमः, त्रि, (अयमेषामतिशयेन सन्। सत्+तमप्।) अतिशोभनः। इत्यमरः॥ पूज्यतमः। साधीयान्। उत्तमः। इति मेदिनी॥ (यथा, देवीभागवते। ११। १६। ३।
"तद्भेदानपि वक्ष्यामि शृणु देवर्षिसत्तम!॥")

सत्ता, स्त्री, जातिविशेषः। इति भाषापरिच्छेदः॥ (सतो भावः। सत्+तल्।) विद्यमानता।